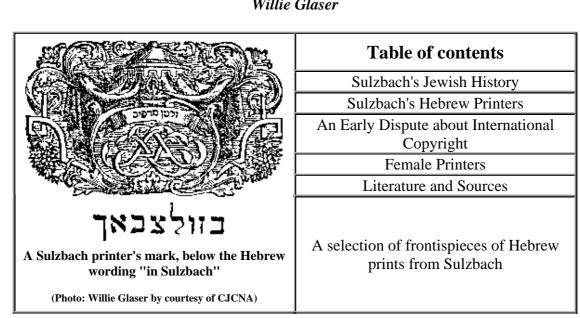

The Hebrew Printers of Sulzbach in Upper Palatine

by Willie Glaser

Sulzbach's Jewish History

The territory of the Principality of Sulzbach in the late 18th century

According to historians the first settlement of Jews in Sulzbach took place approximately in 1305. The community was destroyed during the Black Death persecution period (1348/49).

In 1614 the Principality (Duchy) of Sulzbach in Upper Palatine was separated from the Duchy of Pfalz-Neuburg and gained complete independence in 1656. Both states were originally created to supply secondary branches of the Wittelsbacher family ruling Bavaria and the Palatine with a subsistence typical for German princes of the "ancien regime": A tiny, non-continent territory granting at least the tax income of a few subjects and the more than modest splendor of one's own court and capital, in this case the small town of Sulzbach. Also these territories were involved in the ongoing struggle between the Protestant fraction of the family from the Palatine and the Catholic Bavarian Wittelsbachers in Munich after the end of the Thirty Years War (1618 - 1648). In Sulzbach this conflict was ended in 1652 by an agreement on the common use of the churches by both Protestants and Catholics.

Blowing the Shofar (from a Sulzbach book of the 18th century)

(Photo: Willie Glaser by courtesy of CJCNA)

The Jews profited from this dawning tolerance and the fact that the Duke of Sulzbach was always in need for more subjects to pay his bills. As a consequence in the Sulzbach territory two of the few considerable Jewish community in ancient Bavaria evolved, Sulzbach and Floss.

The Jewish community in Sulzbach was established again some 300 years after its destruction, in 1666 and became a classical example of a rural Jewish community in Bavaria. A synagogue was built in 1687. In 1745 some 25 Jewish families lived in Sulzbach. The Duchy of Sulzbach was united with Bavaria in 1777 which became a kingdom in 1806. By 1813 no more than 65 families made up the community.

By the middle of the 19th century the Jewish population of Sulzbach started to shrink due to emigration. By 1933 only a handful of Jews were living in Sulzbach. In 1934 the town of Sulzbach was united with a neighbouring community to become Sulzbach-Rosenberg.

Sulzbach's Hebrew Printers

In 1669 Duke Christian August (1632 -1708) gave the printer Isak Kohen Juedels from Prague permission to establish a Hebrew printing press. In 1851 the Sulzbach presses stopped printing.

The idea and thrust to establish a Hebrew printing press in Sulzbach did not originate with the Jewish community. It was because of Duke Christian August philanthropic and scientific striving and his pronounced quest to master the teachings of Kabbalah (mystical doctrine) and the Hebrew language, which established the Sulzbach printing fame.

This little town became very famous throughout the Jewish world for the printing of Siddurim (daily prayer books), Machzorim (festival prayer books) and the Talmud. The Sulzbach press printed some 300 works.

An Early Dispute about the International Copyright

The printing of certain editions of the Talmud in 1763 resulted in a well known dispute between the Sulzbach printers Aron and Naftali Salman and the Amsterdam printer brothers Proops: The Amsterdam Proop brothers felt their printing rights were threatened. It was the custom in those days to secure rabbinical approval for publishing a new edition of an important work. This rabbinical seal also banned the reprint of a Talmud issue for a certain time, usually 10 to 20 years. The printing of the Talmud was very costly, for this reason the printers tried to shut out the competition. The Sulzbach printers did not believe in such time restrictions. Many famous Rabbonim (Rabbis) in Europe became involved in this far reaching fight. One could say this was the infancy of the copyright law.

The Tower of Babel (from a Sulzbach book of the 18th century)

(Photo: Willie Glaser by courtesy of CJCNA)

Noah and his ark (from a Sulzbach book of the 18th century)

(Photo: Willie Glaser by courtesy of CJCNA)

Female Printers

One of the fascinating aspects of Hebrew printing is the contribution of Jewish women practising their craft as typesetters. Historians tell us, that from the time of "Incunabula" the cradle days (ca. 1455 - 1500) to the present some 200 Jewish women were involved as patrons, publishers and typesetters.

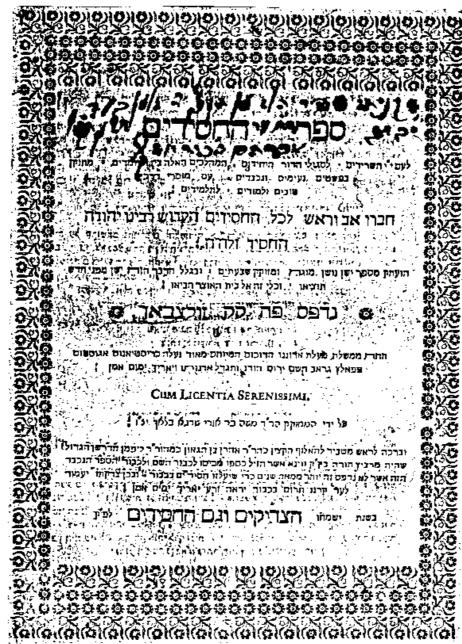
Regarding Sulzbach it is to be noted, that Rachel, the daughter of the printer Isak Kohen Juedels was a typesetter. She learned her craft in her father's printing shop. In 1691 she set type for Moses Bloch, a printer in Sulzbach. The colophon (a description about details of printing of a volume, usually placed at the end of the publication) of the edition of Hovot Ha-Levavot (duties of the heart) bears the notation, that Rachel was one of the two typesetters for this volume.

March 2003 *Willie Glaser*

See also: The history of the old Hebrew books of Fuerth by Willie Glaser.

Literature and Sources

- Encyclopaedia Judaica, keywords "Hebrew printing" and "Sulzbach".
- Peter Klaus Hartmann: Bayerns Weg in die Gegenwart. Regensburg 1989.
- Dr. Josef <u>Prys</u>: Hebraeische Buchdruckereien im Gebiete des heutigen Bayern. In: Nachrichten fuer den juedischen Buerger Fuerths. Fuerth 1974.
- Israel <u>Schwierz</u>: Steinerne Zeugnisse juedischen Lebens in Bayern. Munich 1992.
- Website http://www.us-israel.org.
- Website http://www.virtualgeula.com/archival/eng/preserva.htm.

Sefer Hachassidim (book of the devout) by Rabbi Jehuda Hachassid. Text book of the 13th century Chassidic movement. Sulzbach 1685. Around the title some handwritten notes. The Latin "Cum Licentia Serenissimi" is the short version of "Cum Licentia Serenissimi Domini Electoris Palatini, qua Ducis Solisbacensis" = Licensed by His Most Revered Lordship, the Elector of Palatine and Duke of Sulzbach.

(Photo: Willie Glaser by courtesy of CJCNA)

Machzor prayer book for the festivals of Rosh Hashanah and Yom Kippur, first part according to Polish ritual. Sulzbach, 1756. In Hebrew letters the names of Meshulam Salman and Aaron (Fraenkel?) are mentioned. Counterpart to the Machzor of 1762 according to German ritual.

Example #3

(Photo: Willie Glaser by courtesy of CJCNA)

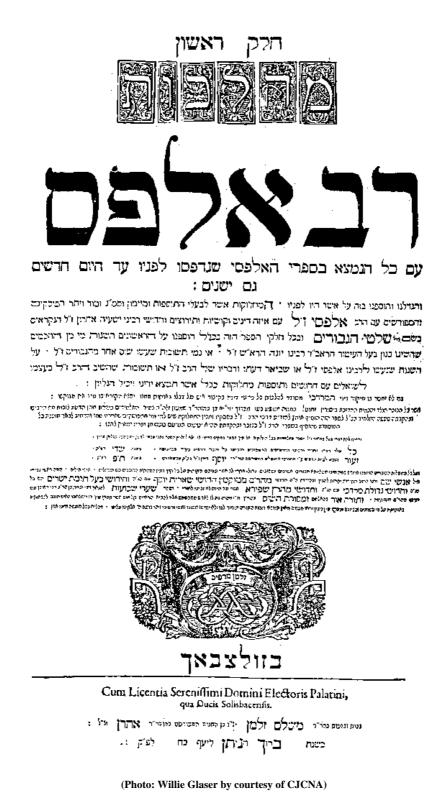
Hamachzor Chelek Rishon (order of festival prayer book). First part according to Minhag Ashkenazi (German ritual). Sulzbach 1758. Moses and Aaron to the left and right of the portal decorated with

garlands made of oak leaves. Biblical scenes in the six medallions, top to bottom, left to right: Adam and Eve being driven out from the Garden of Eden, the Tower of Babel, Jacob's Ladder, Noah and Ark, remaining two unknown.

Example #4 זרות בא אמרות מרקורוו 1 UR Sr Sr 6 ¥ 6 ¥ 5 H 6 H Ş עם פירוש, הגאון מוהר"ר עובדיה מכרמנורה SH SH SH SH SH SH ועם תוספות יום מוב זהם מים חיים מפקור גובע ' ואם באתי לספר כשכחן הייתי גורע : כי קצר הפצע מהשתרע חכרם הגאון הנדול המפורסט רית י וריג ואביד הישראלי י מהריר וגם נווצ ליפתן גר"ו יכן האלוף כהר"ר נפן זלה"ם ז כן קולוף והר"ר מסה וולרטטיק ולה"ה לוי העלר י חתן הישים התרומם ' התורני' המנוח ' בתהר"ר מהר"ן משכנו ולה"ה מק"ק פרמנ ; 10 + U1 U1 V+ 06 כו מהרורות האשונות ואחרונות ·**** כהנאו הכתכר נרלו י לאות על ייר יר נשופה סורה בצצכע עליהם י לוטר 🗄 ראה זה 🕤 הרש הוא ÐŐ והונהו בעיון דב הזק שיטיב על ידי מגיהים בקיחים בטוב ההגה' Jr Jr Jr Cum Licentia Serenissimi Domini Electoria Palarini, qua Ducis Solisbacenfis. Şt ללפום המשוכה כהר"ר משלם ולמן יליו : כן המנות המפורכם תהור"ר אהרך זליל : ş בשנת וכסף משנה קחו בירכם רפיק : О Ş(עומדת לעד: ことに מטננט

(Photo: Willie Glaser by courtesy of CJCNA)

Mishnayot, Seder Taharot (order of purities). Sulzbach 1761. Note the Latin "Cum Licentia Serenissimi Domini Electoris Palatini, qua Ducis Solisbacensis" = Licensed by His Most Revered Lordship, the Elector of Palatine and Duke of Sulzbach. Remarkably the bottom line is printed standing on its head.

Part one of the collection of works of Raw [Rabbi] Alfas. Sulzbach 1762. See printer's mark beneath the canopy.

Example #6

(Photo: Willie Glaser by courtesy of CJCNA)

Machzor prayer book for the festivals of Pessach, Shevuoth and Sukkoth according to German ritual. Sulzbach 1762. Under the Hebrew location of the place of printing "in Sulzbach" (sixth line from the

bottom) the Latin imprimatur of the Duke of Sulzbach. Third line from the bottom: Printed in the printing house of Meshulam Salman. Second line from the bottom: Aaron (Fraenkel?).

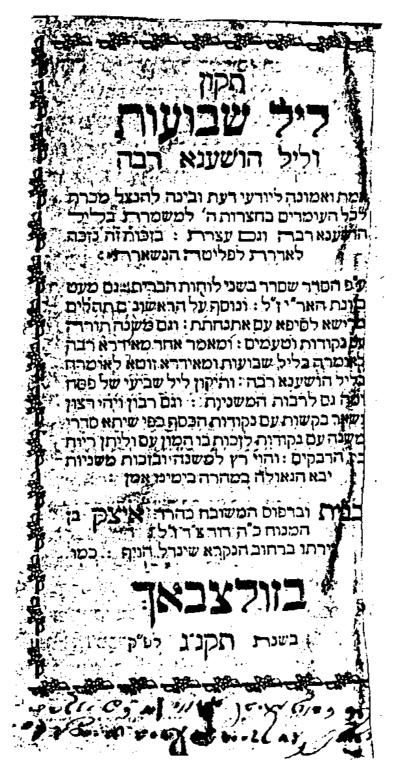
Example #7

(Photo: Willie Glaser by courtesy of CJCNA)

Machzor prayer book, first part for the festivals of Rosh Hashanah and Yom Kippur according to Minhag Ashkenazi (German ritual). Sulzbach 1768. The title in beautifully designed letters with floral decor.

Example #8

(Photo: Willie Glaser by courtesy of CJCNA)

Prayer book for Tikun Leyl Shevuoth and Hoshanah Raba (7th day of Sukkoth festival). Sulzbach 1793. At the bottom handwritten remarks.

(Photo: Willie Glaser by courtesy of CJCNA)

Machzor prayer book, first part for the festivals of Rosh Hashanah and Yom Kippur according to Polish Minhag (ritual). Sulzbach 1795. Top centre Jacob's dream of the heavenly ladder, to his left

NJX7112 בכית וברפום של כחרר בן כתורה אהרך לפיק

אובן איז יערר פיום געשעט זין קוריין דען אין האוע פון יערר פיוט ברי ווייז דער חון כגבן אוי זיא אובן אובן אובן א קאן איין יעדר הבווגת הפייטן איסין וועלט איין הועלת גרול לתעלה לכל ירא שמים איין אי

כוונת הפייטן

עים נים לו למנט דען גלין טייטש פון יכדר פייט דמריך לו ליימנין - אלוו המבן איר דימ ז-

למומין המוט פון יפרר פיום ווחוזיין עיקיר שבוון התפלה מיש י מוכ לוומהר דט טייטש וופולי שיור שקרפונים גררוקט מיומיין ערקוצרוג גיכש אי דעם גאיינין עילם - טר מוייני ווייו בשעת התפלה דימ

וומולס פיבר איי גאעלפי פעלות זעהר ניטג אול גויבט מיוט - בחייון רא דורך איין יעדר פר סטיהן קטן

וארורון ו

במול נמך פיל ניימי ומכין המכן איר פר אפהרט מין דיון ניימ מרמור וועוכי רפרמ גלייכן ניט לו פינדן אינו . מין מנדרי מחוורים דים ביו הערם גדרוקם ויין ל

ואלה מוסף על כל המתזורים שנמצאים בעו ריני והנהגת התפלה : ריני קריאה שמע : היני שמינה עשרה : דיני קריש

ריני קריאת התורה : ריני ברכת כהנים : קהלת שיר השירים רות אוט מויף טייטם

סוכות פסח

עם כל התפלות הגריבות לאותן הימים תתחלתן זעד סופן הן להקהל זהן לחורת השליה טיבור הכל על סדרו ומתותו:

מדמיונו לא היה ככל התחוורים עדדעבים כמולם עד היום : והוסכנו כו לשון אשכלו על כל התפלות · וקריאת שחם השנונה עשרה · ופ

ובו נכללו תפלות שלש רגלים והוא

כמנהנ אשכנוים ושארי קהלות קרושות עם לשון אשכנו עם הברת קורש

וונת הפייט

מחזוו

and right biblical scenes. To the left and right of the portal the biblical figures of Isaac and Abraham, bottom centre printer's mark of Sekiel (Salman?) Madfis, to its left (blowing of the Shofar) and right

again scenes from the bible.

<u>r</u>L

אטמענה עשרה ופרסיות והסטרות

Machzor prayer book for the festivals of Sukkoth, Pessach and Shevuoth, according to German Minhag (ritual). Sulzbach 1802.

Example #11

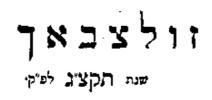
עם כל התפלות הצריכות לאוהן הישים מתחילתן ועד סופן הן לקהל והן לשליח ציבור הכל -על פררו ופקוטו שרמיונו לא היה בכל המחוורים שנרפטים ער היום-

יוויר המכען ביים דיועם מחזור נילע יטר דים פיוטים מוגד סלימות ימגדערן מויך דים מיבריגע תכלות מוי: קרימת שמת, שמונה עשרה, פרשיות והפתרום מויך רייטט מיהערוענטי מויך המבען וויר מוע גיניס, כמן שנכתכים בהזרת קודם נעווליך: דיני והנהגת התפלה, זיני קרימת סמע, שמונה עשרה, קדוש, קנימת התולה ודוט ברכת בהנים מין דיישטער טברמלת מונד לוומר וויים בעסער מוי ביוהער געגעבעןי

וא האכפן וויר אויך רען אן נאטאיג בעדירפעגרען אונד אוןגעאיין בעליבטען

כוונת הפיימן

כיימנעליגט, נעאויך ג ביימ יערטן טיום מיינע קורוע ערקועהרונג וומי רעטען מינהמוט מיזט, מוס נילט פיימגעליגט, נעאויך ג ביימ יערטן טיום מיינע קורוע ערקועהרונג וומי לפלה לכל ירא טמים מיוטי

זולצבאך, געדרוקט אונר סברלענט בייא ז זקל אָרנשטיין אוגר זאָהכע 1833.

(Photo: Willie Glaser by courtesy of CJCNA)

Machzor prayer book for the festivals of Sukkoth, Pessach and Shevuoth according to German (Ashkenazi) ritual. Sulzbach 1833. In the very last line German in Hebrew letters: "Gedruckt im Verlag bei Sekiel Arnstein und Soehne 1833" = Printed by Sekiel Arnstein and sons' printing house, 1833.